

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

تاییدیه اعضای هیات داوران در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه کارشناسی ارشد آقای محمد ویسی تحت عنوان « مداخله بشر دوستانه از منظر اسلام » را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱- استاد راهنما	دکتر ابراهیم عزیزی	استادیار	
۲- استاد مشاور	دکتر حسن سواری	استادیار	
۳- استاد ناظر	دکتر سید فضل الله موسوی	استاد	
۴- استاد ناظر	دکتر مرتضی شهبازی نیا	استادیار	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر مرتضی شهبازی نیا	استادیار	

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب..... دانشجوی رشته..... در روزی سال تحصیلی.....
مقطع..... دانشکده..... متعهد می شوم کلیه نکات مندرج در آئین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته های علمی مستخرج از پایان نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین نامه فوق الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضا:.....
تاریخ: ۱۳۹۴/۰۴/۰۸

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:
«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته
است که در سال
در دانشکده

دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب آقای دکتر ، مشاوره
سرکار خانم/جناب آقای دکتر و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر
از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب **محمدوسی محمد** دانشجوی رشته **حقوق بین الملل** مقطع **کارشناسی ارشد**
تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی:

محمدوسی محمد

تاریخ و امضا:

محمدوسی محمد
۱۳۹۰/۵/۲۰

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق بین الملل

مداخله بشر دوستانه از منظر حقوق بین الملل اسلام

محمد ویسی چمه

استاد راهنما:

دکتر ابراهیم عزیزی

استاد مشاور:

دکتر حسن سواری

اسفند ماه ۱۳۸۹

تقدیم به :

سرایندگان ترانه های آزادی ، حقوق و عدالت که جانب

آزادگی ، حق مداری و عدالت خواهی را پاس می دارند .

تقدیر و تشکر

اینک که به لطف پروردگار مهربان و پس از تلاش چندین ماهه توفیق به پایان رساندن این تحقیق را یافتیم، بر خود فرض می دانم که قبل از هر چیز مراتب قدردانی خود را از کلیه اساتیدی که این حقیر را از اشارات خود بهره مند نمودند ، بیان دارم . در این میان بدون شک راهنمایی و زحمات بی دریغ اساتید گرانقدر ، دکتر ابراهیم عزیزی و دکتر حسن سواری از جایگاه ویژه ای برخوردار است . این بزرگواران بر من منت نهادند و با مذاقه و حوصله ای مثال زدنی ایرادات این تحقیق را متذکر شدند . از ایشان صمیمانه سپاسگزارم . همچنین از اساتید گرانقدر جناب آقایان دکتر سید فضل الله موسوی و دکتر مرتضی شهبازی نیا که زحمت داوری این پایان نامه را تقبل کردند قدردانی می نمایم.

چکیده

فلسفه‌ی تشریح جنگ در اسلام بدین جهت است که بساط شرک ، بت پرستی ، ظلم ، تجاوز و بیدادگری از جامعه و زمین برچیده شود و انسان ها در سایه عدالت و آزادی - و در محیط دور از گمراهی ، تباهی و تبعیض و ظلم و فساد - زندگی توأم با مهر و محبت داشته باشند . در اسلام دو نوع جنگ داریم: ۱- جنگ دفاعی (دفاع مشروع) : که جنگ برای حفظ کیان اسلام و حفاظت از جان و مال و ناموس مسلمانان است . ۲- جنگ ابتدایی (مداخله بشردوستانه) : که جنگ برای نابودی حاکمیت کفر و شرک واز میان برداشتن موانع دعوت و نابودی ظلم و نجات مستضعفان است . از منظر اسلام ، اگر چه مداخله بشردوستانه برای نجات مستضعفان و مظلومان از اهداف جنگ ابتدایی است ، ولی چون ماهیت دفاعی دارد لذا نیاز به اذن امام معصوم ندارد . در زمان غیبت امام معصوم ، می توان با اذن ولی فقیه و با در نظر گرفتن شرایط و مصالح جامعه اسلامی ، اقدام به مداخله بشردوستانه نمود . مشروعیت این نوع مداخله بشردوستانه ، به مستضعفان مسلمان اختصاص ندارد ، بلکه همه ستمدیدگان را از هر مذهب و آیینی شامل می شود ، زیرا آنچه از نظر اسلام مورد تقبیح است ، ماهیت ظلم است . از این رو ، پیامبر اسلام (ص) مسلمانان را به اجابت استغاثه مظلوم ، چه مسلمان و چه غیر مسلمان فرا می خواند و می فرماید : هر مسلمانی در خواست کمک کسی را بشنود و به او پاسخ ندهد ، مسلمان نیست . این یک وظیفه و تکلیف شرعی است و بر هر مسلمانی واجب است . مداخله بشردوستانه در دکترین و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز - که نظامی مبتنی براسلام است - انعکاس یافته و دفاع از مظلومان و مستضعفان جهان به عنوان آرمان انقلاب اسلامی مطرح بوده و هست .

کلید واژه: مداخله بشر دوستانه، جهاد ابتدایی، جهاد دفاعی

فهرست مطالب

مقدمه	۱
مقدمه	۲
فصل اول	۸
تقابل مداخله بشر دوستانه با اصل احترام به حاکمیت کشورها و اصل عدم مداخله در امور داخلی کشورها	۸
۱.۱ مقدمه	۹
۲.۱ تعریف مداخله بشر دوستانه و پیشینه ی آن	۹
۱.۲.۱ تعریف مداخله بشر دوستانه	۹
۲.۲.۱ تعریف مداخله بشردوستانه از دیدگاه حقوقی	۱۲
۳.۱ اهداف مداخله بشر دوستانه و تفاوت آن با مداخله برای فراهم آوردن موجبات اعمال حق تعیین سرنوشت	۱۸
۱.۳.۱ اهداف مداخله بشردوستانه	۱۸
۲.۳.۱ تفاوت میان مداخله بشردوستانه و مداخله برای فراهم آوردن موجبات اعمال حق تعیین سرنوشت	۲۳
۴.۱ مداخلات بشردوستانه و اصل احترام به حاکمیت کشورها	۲۴
۱.۴.۱ مفهوم حاکمیت پیش از تشکیل سازمان ملل متحد	۲۴
۲.۴.۱ مفهوم حاکمیت پس از تشکیل سازمان ملل متحد	۲۸
۱.۵ مداخله بشر دوستانه و اصل عدم مداخله در امور داخلی کشورها	۲۹
۱.۵.۱ مصوبات سازمان ملل متحد و اصل عدم مداخله	۲۹
۲.۵.۱ تقابل اصل عدم مداخله و مداخله بشردوستانه	۳۱
فصل دوم	۳۶
اصل منع توسل به زور، نقض صلح و امنیت بینالمللی و مداخله بشر دوستانه	۳۶
۱.۲ مقدمه	۳۷
۲.۲ بررسی امکان استثنا بودن مداخله بشر دوستانه به عنوان استثنایی بر منع توسل به زور	۳۷
۱.۲.۲ تاریخچه توسل به زور	۳۷
۲.۲.۲ استثنائات اصل منع توسل به زور طبق منشور ملل متحد	۴۱
۳.۲.۲ مداخله بشردوستانه و اصل منع توسل به زور	۴۴
۴.۲.۲ ضرورت مداخله بشردوستانه	۴۸
۵.۲.۲ دیدگاه دیوان بین المللی دادگستری راجع به مداخله بشردوستانه	۵۰

۵۱	۳.۲. مداخله ی بشر دوستانه و حفظ صلح و امنیت بینالمللی
۵۱	۱.۳.۲. رابطه میان مداخله بشردوستانه و صلح و امنیت بین المللی
۵۲	۲.۳.۲. شورای امنیت و مداخله بشردوستانه
۵۶	۳.۳.۲. حقوق اساسی بشر و نقض جدی و سیستماتیک آن
۵۹	۴.۲. مداخلات بشردوستانه بدون مجوز شورای امنیت
۶۲	۱.۴.۲. آمریکا و اشغال عراق
۶۳	۲.۴.۲. قضیه کوزوو و حمله ی ناتو
۶۸	۵.۲. نتیجه گیری
۶۹	فصل سوم
۶۹	اصالت جنگ یا اصالت صلح در اسلام
۷۰	۱.۳. جنگ و اراده ی تکوینی خدا
۷۳	۲.۳. جنگ پدیده ای اتفاقی است یا نظام مند ؟
۷۳	۳.۳. اسلام طرفدار جنگ است یا مخالف آن ؟
۷۵	۴.۳. اصل قدرت و اصل اعمال زور
۷۷	۵.۳. آیا اسلام دین صلح است یا دین جنگ است ؟
۷۷	۱.۵.۳. امام علی (ع) و صلح
۸۱	۲.۵.۳. اصالت جنگ یا اصالت صلح
۸۳	۳.۵.۳. ادله ی مهم اصالت صلح
۸۵	۶.۳. شرایط صلح در اسلام
۸۹	فصل چهارم
۸۹	مداخله ی بشر دوستانه در پرتو هدف و فلسفه ی جنگ در اسلام
۹۰	۱.۴. مقدمه
۹۰	۲.۴. فلسفه ی جنگ
۹۰	۱.۲.۴. فلسفه تشریح جنگ در اسلام
۹۱	۲.۲.۴. جهاد رمز عزت اسلام
۹۴	۳.۲.۴. مشروعیت جنگ
۹۵	۴.۲.۴. اسلام دین زور و شمشیر یا دین صلح
۹۹	۳.۴. اهداف جنگ در اسلام مداخله ی بشر دوستانه هدف مهم

۱۰۱	۱.۳.۴. اهداف مشروع جنگ
۱۰۶	۲.۳.۴. جنگهای نامشروع از دیدگاه اسلام
۱۱۲	۴.۴. ویژگی های جنگ در اسلام
۱۱۲	۱.۴.۴. رعایت موازین جنگی ، قاعدهی مهم بشر دوستانه
۱۱۶	فصل پنجم
۱۱۶	مداخله ی بشردوستانه در پرتو انواع مخاصمات در اسلام
۱۱۷	۱.۵. مقدمه
۱۱۷	۲.۵. انواع مخاصمات مسلحانه در اسلام
۱۱۷	۱.۲.۵. جنگ تدافعی (دفاع مشروع) و جنگ ابتدایی (مداخلهی بشر دوستانه)
۱۱۸	۲.۲.۵. اهداف جهاد تدافعی
۱۲۰	۳.۲.۵. فطری بودن دفاع
۱۲۱	۳.۵. جنگ ابتدایی به مثابه ی مداخله بشر دوستانه
۱۲۲	۱.۳.۵. نابودی حاکمیت کفر و شرک
۱۲۶	۲.۳.۵. ازمیان برداشتن موانع دعوت (جنگ برای آزادی دعوت و رفع مانع از تبلیغ)
۱۲۸	۳.۳.۵. نابودی ستم و نجات مستضعفان
۱۴۲	۴.۳.۵. ماهیت تدافعی جنگ ابتدایی (مداخلهی بشر دوستانه)
۱۴۴	۴.۳.۵. بررسی یک مداخله بشر دوستانه توسط اسلام
۱۵۲	۴.۵. نظام جمهوری اسلامی ایران و مداخله بشر دوستانه
۱۵۳	۱.۴.۵. دکترین
۱۵۶	۲.۴.۵. قانون اساسی
۱۵۹	نتیجه گیری
۱۶۷	منابع و ماخذ
۱۶۸	منابع و مآخذ فارسی و عربی
۱۷۳	منابع انگلیسی

مقدمه

مقدمه

خداوند در آیه ۷۵ سوره نساء می فرماید: "وما لكم لا تقاتلون في سبيل الله والمستضعفين من الرجال والنساء والولدان الذين يقولون ربنا اخرجنا من هذه القرية الظالم اهلهما و اجعل لنا من لدنك وليا و اجعل لنا من لدنك نصيرا".

چرا در راه خدا و نجات مستضعفان از مردان و زنان و کودکان پیکار نمی کنید؟ مستضعفانی که می گویند: بارالها ما را از این سرزمین که مردمش همه ستمگرند، بیرون کن و نجات بده و از ناحیه خود سرپرستی برایمان بفرست و یا از جانب خود یار و مدد کاری برایمان روانه کن .

در تفاسیر چنین آمده است که معنای آیه تحریک و تهییجی است برای تمامی مومنین ، چه آنهایی که ایمانشان خالص است و چه آنهایی که ایمانشان ضعیف و ناخالص است . اما آنهایی که ایمانشان خالص و دلپایشان پاک است برای به حرکت در آمدنشان به سوی قتال ، همان یاد خدای عزو وجل کافی است تا برای اقامه حق و لیبیک گفتن به ندای پروردگارشان و اجابت دعوت داعی او بپاخیزند و اما آنهایی که ایمانشان ناخالص است ، اگر یاد خدا تکانشان داد که هیچ ، و اگر یاد خدا کافی نبود ، این معنا تکانشان می دهد که اولاً این قتالشان قتال در راه خداست و ثانیاً قتال در راه نجات مشتی مردم ناتوان است که به دست کفار استضعاف شده اند . خلاصه کلام این که آیه شریفه به این دسته از مردم می فرماید ، که اگر ایمان به خدایتان ضعیف است ، حداقل غیرت و تعصب که دارید و همین غیرت و تعصب اقتضا میکند از جای برخیزید و شر دشمن را از سر یک مشت زن و بچه و مردان ضعیف کوتاه کنید.^۱

همچنین در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در بند ۱۶ اصل سوم، آمده است: "دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد :

۱-تفسیر المیزان، محمد حسین طباطبایی، ترجمه سیدباقر موسوی همدانی، (قم، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۶۷).

..... •

• تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام، تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمانان و حمایت بی دریغ از مستضعفان جهان"

و در اصل ۱۵۴ قانون اساسی آمده است: "جمهوری اسلامی ایران سعادت انسان در کل جامعه بشری را آرمان خود می داند و استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل را حق همه مردم جهان می شناسد. بنابراین در عین خودداری کامل از هر گونه دخالت در امور داخلی ملت های دیگر از مبارزه حق طلبانه مستضعفین در برابر مستکبرین در هر نقطه از جهان حمایت می کند" اصل ۱۵۴ به اتفاق آرا (یعنی رای مثبت همه ی نمایندگان) تصویب شد. و شهید بهشتی در زمان تصویب این اصل چنین اظهار داشتند که « این اتفاق آرا دلیل و شاهد بر اصالت انقلاب ماست و نیز به جهانی بودن انقلاب و اینکه انقلاب آنطور هم که بعضی ها می گویند، قرار نیست در داخل مرزها محصور بماند^۱». از صورت مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در مورد اصل ۳ در می یابیم که سایر اعضا هم نظرشان این بوده است که باید از مستضعفین جهان (چه مسلمان و چه غیر مسلمان) حمایت بی دریغ شود.

اگر این موضوع را با توجه به اهداف و آرمانهای انقلاب اسلامی و دیدگاههای بنیانگذاران حضرت امام خمینی (قدس سره) در نظر بگیریم، می بینیم که حمایت از مستضعفان جهان جز آرمانهای انقلاب اسلامی بوده است و امام خمینی جنگ با ظالمین را تکلیف می دانست و می فرمود: « قرآن پر است از این آیاتی که این آیات مردم را وادار کرده است و پیغمبر را مامور کرده است که جنگ کنند با کسانی که متعدی هستند، با ظالم ها جنگ بکنند^۲». و در جای دیگر می فرمایند: « که ما می جنگیم برای اینکه انسانها را از اسارت قدرتها بیوریم، اسلام می خواسته آدم درست کند، آدمهایی که گرفتار بودند زیر چنگال مشرکین، زیر چنگال ابرقدرتها، اسلام و همه ی مکتب های توحیدی آمدند که این مردم را از این قید رها کنند، آزاد کنند از این قیدهایی که به قلوب

۱- صورت مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، (تهران: اداره کل امور فرهنگی و روابط عمومی مجلس شورای اسلامی، آذرماه ۱۳۶۴)، ص ۱۵۲۰.

۲- روح الله، موسوی خمینی، صحیفه نور، (تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸)، ج ۴، ص ۴۴۸.

اینها انداختند و همه چیز آنها را تحت قید و اسارت قرار دادند .^۱ و ایشان جنگ را عاملی برای دفاع از فقرا و استثمارشدگان جهان می دانست و با تعالیم بر گرفته از قرآن ، صراحتاً اعلام می کرد که وظیفه ی کشور اسلامی است که از مستضعفین جهان حمایت کند و آنها را که در زیر بار ستم و چنگال مستکبران گرفتار آمده اند را نجات دهد . استاد مرتضی مطهری در کتاب جهاد می نویسد : « ممکن است طرف با ما نخواهد بجنگد ولی مرتکب یک ظلم فاحش نسبت به یک عده از افراد انسانها شده است و ما قدرت داریم آن انسانهای دیگر را که تحت تجاوز قرار گرفته اند ، نجات بدهیم ، اگر نجات ندهیم در واقع به ظلم این ظالم نسبت به آن مظلوم کمک کرده ایم . ما در جایی که هستیم کسی به ما تجاوز نکرده ، ولی یک عده از مردم دیگر که ممکن است مسلمان باشند و ممکن است مسلمان هم نباشند ، تحت تجاوز قرار گرفته اند . آیا برای ما جایز است که به کمک این مظلوم های مسلمان بشتابیم برای نجات دادن آنها ؟ بله ، این هم جایز است ، بلکه واجب است . این هم یک امر ابتدایی نیست . این هم به کمک مظلوم شتافتن است بر ای نجات دادن از دست ظلم ، بالخصوص که آن مظلوم مسلمان باشد».^۲

در اینجا مساله این است که با توجه به نص صریح قرآن کریم و همچنین متن قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و فرمایشات بنیانگذار انقلاب اسلامی ، ما وظیفه داریم که از همه ی مستضعفان جهان حمایت کنیم و در این راه جهاد نماییم . ولی در نظم حقوق بین المللی کنونی چگونه باید آنرا عملی کنیم . نظمی که در آن طبق بند ۴ ماده ۲ منشور ملل متحد ، کلیه اعضا در روابط بین المللی خود از تهدید به زور یا استفاده از آن علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر کشوری یا از هر روش دیگری که با مقاصد ملل متحد مباینیت داشته باشد ، باید خودداری نمایند (اصل عدم توسل به زور) . و همچنین طبق بند ۷ ماده ۲ ، باید از دخالت در اموری که ذاتاً جزو صلاحیت داخلی هر کشوری است ، خودداری نمایند (اصل عدم مداخله در امور داخلی کشورها) .

۱- امام خمینی ، پیشین ، ج ۱۱ ، ص ۲۱۹ .

۲- مرتضی ، مطهری ، جهاد ، (تهران ، انتشارات صدرا ، ۱۳۸۴) ، ص ۴۷ .

دلیل دیگری که می تواند مساله انتخاب موضوع را توجیه و تفسیر کند ، آن است که مداخله بشردوستانه مساله ای مرتبط با کشورهای اسلامی به عنوان اعضای جامعه بین المللی است . مطالعه ی مداخله بشر دوستانه نه تنها از لحاظ تئوری و به عنوان قاعده ای در چارچوب یک نظام حقوقی مورد توجه می باشد ، بلکه از نظر عملی نیز حائز اهمیت است . امروزه کشورهای اسلامی با داشتن موقعیتی خاص از نظر جغرافیایی ، سیاسی و جمعیتی از تاثیر پذیری و تاثیر گذاری عمده ای در جامعه بین المللی برخوردار می باشند .

این کشورها که بخش بزرگی از پیکر جامعه بین المللی را تشکیل می دهند ، خواه در مقام اعمال مداخله بشر دوستانه و خواه در مقام هدف این مداخله ، از اهمیتی ویژه برخوردارند .

گر چه بحران های بین المللی منحصر به دنیای اسلام نمی باشد ، لیکن حادثترین بحران های بین المللی چند دهه اخیر و خصوصا دهه اخیر عمدتا در جهان اسلام در جریان بوده است و یا لاقلا به نوعی با جوامع اسلامی ارتباط پیدا می کند . حوادث و بحران هایی نظیر مساله فلسطین ، ظهور جمهوری اسلامی ایران ، حادثه افغانستان ، جنگ های ایران و عراق ، خلیج فارس ، بوسنی و هرزگوین ، و حمله به عراق و نیز انقلاب ها و نبردهای بزرگ و کوچک در مناطق اسلامی موید این نکته است . عبور خطوط بحران از این مناطق ، گریز ناپذیری این کشورها از زیست بین المللی و لزوم زندگی فعال در جامعه جهانی ، همگی عواملی هستند که می توانند کشورهای اسلامی را همواره در معرض خطر اعمال مداخله در سایر کشورها و یا هدف مداخله از سوی سایر کشورها قرار دهند .

بنا بر دلایل مذکور ، اتخاذ روشی مبتنی براسلام از سوی این دولتها ، مستلزم مطالعه و تحقیق و استخراج قواعد مربوط به آن در حقوق اسلام می باشد . البته در این راستا باید ابتدا منشا و مبدا پیدایش اصل مداخله بشردوستانه را در حقوق بین الملل به درستی مورد مطالعه قرار داد .

اهداف :

هدف از این تحقیق این است که روشن کنیم با توجه به اینکه هدف اصلی اسلام مبارزه با فساد و ایجاد زمینه مناسب برای کمال و سعادت و نجات همه ی انسانها است ، چگونه می توان آن را با اصل عدم توسل به زور و اصل عدم مداخله در امور داخلی کشور ها ، با هم جمع کرد .

عمل به این وظیفه انسانی و اسلامی را چگونه می توان توجیه کرد که با تعهد کشور های اسلامی در مورد اصول ذکر شده ، منافات نداشته باشد

سوالات تحقیق

سوال اصلی : آیا از دیدگاه اسلام ، مداخله بشر دوستانه در قلمرو دولت های دیگر جایز است یا نه؟

سوالات فرعی : الف آیا دین اسلام توسل به زور برای مبارزه با خشونت علیه بشریت را تجویز کرده است؟

ب - در صورت مثبت بودن پاسخ آیا این موضوع ، ماهیت حق دارد یا تکلیف؟

ج- آیا اجرای سیاست مداخله ی بشر دوستانه ناقض تعهدات بین المللی دولت مداخله گر نیست ؟

فرضیه ها :

فرضیه اصلی:

آنچه که در مداخله بشر دوستانه از منظر اسلام اهمیت دارد وجود ظلم و تحقق پدیده ی استضعاف است و به خاطر منفور بودن ظلم و استضعاف، توسل به زور راکه خود امری مطرود و خشونت زا می باشد ، استثناا تجویز می کند.

فرضیه های فرعی:

الف - دین اسلام، توسل به زور برای مبارزه با خشونت علیه بشریت را تجویز کرده است.

ب- توسل به زور در اسلام برای مبارزه با خشونت علیه بشریت ماهیت تکلیف دارد.

ج- اجرای سیاست مداخله بشر دوستانه توسط کشور اسلامی با رعایت شرایط خاصی ناقض تعهدات بین‌المللی آن کشور نیست.

فصل اول

تقابل مداخله بشر دوستانه با اصل احترام به
حاکمیت کشورها و اصل عدم مداخله در امور
داخلی کشورها

۱.۱ مقدمه

تدوین کنندگان منشور در ماده‌ی ۲ مجموعه‌ای از اصول بنیادین را درج نمودند که همه‌ی اعضای ملل متحد موظف به رعایت آنها شدند، که بند ۱ آن به تساوی حاکمیت کلیه اعضا می‌پردازد و بند ۷ آن، ملل متحد را از دخالت در اموری که ذاتا جزو صلاحیت داخلی هر کشور است، منع می‌نماید. حاکمیت دولتها مطلق و بدون محدودیت نیست و بسیاری از قواعد بین‌المللی و قواعد عرفی بر آن محدودیت‌هایی را تحمیل می‌کند. این در صورتی است که مداخله بشردوستانه، دخالت در امور داخلی کشور دیگر بدون رضایت آن کشور است و حاکمیت آن را نقض می‌کند. در این فصل تقابل مداخله بشردوستانه با ۲ اصل مذکور را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۲.۱ تعریف مداخله بشر دوستانه و پیشینه‌ی آن

برای اینکه بیشتر با مداخله بشردوستانه در حقوق بین‌الملل آشنا شویم، در این گفتار به تعاریف مختلف مداخله بشردوستانه و پیشینه‌ی تاریخی آن می‌پردازیم.

۱.۲.۱ تعریف مداخله بشر دوستانه

فرهنگ لغات حقوق بین‌الملل مداخله بشر دوستانه را این‌گونه تعریف کرده است.

مداخله بشر دوستانه، عبارتست از مداخله زور مدارانه و مؤثر یک کشور در قلمرو کشوری دیگر به منظور حمایت از افرادی که حیاتشان مورد تهدید قرار داشته و در معرض خطر پیگرد و یا رفتارهای وحشیانه و غیر انسانی باشند.^۱

حقوقدانان تعریف بسیاری از مداخله ارائه کرده‌اند، به طوری که می‌توان گفت تعریف دقیقی از مداخله وجود ندارد. زیرا برخی چون روث گردون آن را بسیار گسترده تعریف کرده‌اند که حتی مذاکره، تشکیل

^۱ . *The International Law Dictionary ABC – CIO – United Kingdom* , 1987 : p.330